

Vedlegg til Advokatforeningens forslag til endring i rettshjelpssatsen

Innhold

Vedlegg 1: Beregningsgrunnlag og metode	2
1.1. Salærsundersøkelsen 2017	2
1.2. Bransjeundersøkelsen 2017/2018	2
1.3. Lønnsundersøkelsen 2018	2
1.4. Rettshjelpsadvokatene	3
1.5. Representativitet og metode	3
1.6. Beregningsmetoder i dette notatet	4
Vedlegg 2: beregning av Den økonomiske rammen	5
2.1. Forholdet mellom kostnadskomponenten og lønnskomponenten	5
2.2. Korrigering for salærforskjeller	7
Vedlegg 3: beregning av lønnskomponenten	10
3.1. Lønnskomponenten	10
3.2. Bransjens forventninger	10
3.3. Lønnsutviklingen	10
3.1.1 Pensjon og sosiale rettigheter	12
3.4. Konklusjon lønnskomponenten	13
Vedlegg 4: Sakskostnader – fra privat part til staten	14

VEDLEGG 1: BEREGNINGSGRUNNLAG OG METODE

1.1. Salærsundersøkelsen 2017

Advokatforeningen ba i august 2017 Kantar TNS om å gjennomføre en undersøkelse for å kartlegge norske advokaters økonomi og oppfatninger knyttet til offentlig rettshjelpssats. Det er utarbeidet en egen rapport fra undersøkelsen¹. Resultatene er imidlertid oppdatert med tall fra Bransjeundersøkelsen 2018² samt data hentet i forbindelse med bistandsadvokatundersøkelsen som ble gjennomført av MENON Economics i oktober 2018. Dersom departementet ønsker det kan tallmateriale oversendes fra TNS Kantar for ytterligere gjennomgang.

Salærundersøkelsens ene målgruppe var alle advokater som har blitt godtgjort etter salærforskriften gjennom det siste året. Den andre målgruppen var representanter for de ulike advokatfirmaene hvor en eller flere advokater har blitt godtgjort etter salærforskriften det siste året. Navnene på disse fikk vi fra Domstoladministrasjonen. Undersøkelsen ble sendt ut til 2915 respondenter i det første utvalget (som skulle gå til enkeltadvokatene) og 1420 i det andre utvalget (kontaktpersoner i advokatfirmaene pluss enkeltpersonforetakene). Undersøkelsen ble også annonsert på Advokatforeningens hjemmesider, slik at advokater som ikke ble nådd på e-post; kunne svare via en direkte link på hjemmesiden. Undersøkelsen ble gjennomført via internett i perioden 22. august til 1. september 2017.

1.2. Bransjeundersøkelsen 2017/2018

Hensikten med bransjeundersøkelsen er å etablere et faktagrunnlag for analyser og vurderinger av advokatbransjen og advokatyrrket i Norge, og gjøres av TNS Kantar på oppdrag av Advokatforeningen. I undersøkelsen kartlegges omsetning, inntekter, priser, kostnader og strukturelle forhold i bransjen. I tillegg kartlegges inntektsforhold for advokater ansatt i private bedrifter, organisasjoner og i offentlig sektor. Advokatforeningens bransjeundersøkelse ble første gang gjennomført i 2004. Undersøkelsen er ment å gi et oppdatert bilde av bransjen og viser utviklingen innenfor viktige områder de to siste årene. Undersøkelsen forsøker også, der det er relevant, å vise utviklingen også over lengre perioder, derfor sammenstilles de innhentede data med relevante trend-tall fra SSB, samt registerdata fra Brønnøysundregistrene. Bransjeundersøkelsen bidrar til å gi et godt bilde av konkurransesituasjonene i bransjen og dermed et bilde av forholdet mellom saker på offentlig salær og saker for private klienter som selv betaler advokatsalæret sitt - samtidig som den også sier noe om utgiftsfordeling internt i virksomhetene.

1.3. Lønnsundersøkelsen 2018

For å kunne sammenligne sluttsummen som den enkelte advokaten sitter igjen med etter xxxx benytter vi oss i dette notatet av data fra Advokatforeningens lønnsundersøkelse for 2018. Undersøkelsen ble sendt ut til alle medlemmer som er ansatte advokater, og advokatfullmektiger ansatt i advokatfirmaer, bedrifter, organisasjoner og offentlig sektor. Den ble sendt ut i desember 2017, og det kom inn totalt 2 308 svar (dvs. en svarprosent på 43 %). Hensikten med undersøkelsen har hele tiden vært å kartlegge lønnsforholdene for advokater og advokatfullmektiger. Siden denne undersøkelsen har blitt gjennomført helt siden 2012 finnes det data som gjør det mulig å sammenligne lønnsforholdene med tidligere år. I rapporten vises også trender fra disse årene og det er gjort sammenligninger mot utviklingen blant yrkesaktive generelt og med andre bransjer. Lønnsbegrepet i

¹ Salærsundersøkelsen 2017:

https://www.advokatforeningen.no/Global/Advokatforeningen_salaerrapporten2017_web.pdf

² Bransjeundersøkelsen 2018:

<https://www.advokatforeningen.no/aktuelt/Nyheter/2018/oktober/produktivitetsnedgangen-i-advokatbransjen-flater-ut/>

tabellene er svar på spørsmålet: «Hva er din samlede brutto årslønn/godtgjørelse for 2017 inklusive eventuell overtid, bonus, provisjon, styrehonorarer og andre honorarer som har sammenheng med din jobb som advokat/-fullmektig?». Andelen som oppgir at de har resultatbasert lønn svarer også på spørsmålet: «Hvor mye av årslønnen du oppga er bonus og/eller provisjon?»

1.4. Rettshjelpsadvokatene

På bakgrunn av ovennevnte analyser og datagrunnlag har vi sammensatt respondentgruppe som er kjennetegnet ved at de har saker på rettshjelpssats i ulike omfang. I bransjeundersøkelsen for 2017/2018 var det 191 virksomheter av de 396 som svarte som oppga at de hadde omsetning på rettshjelpssats i 2017. For halvparten av dem utgjorde denne omsetningen under 25% av totalomsetningen deres i 2017, og for kun 8% av virksomhetene utgjorde den mer enn 85%. Dette stemmer også godt med antall virksomheter som primært har definert seg som strafferettsadvokatvirksomheter. I nominelle tall betyr det at nesten halvparten av alle advokatvirksomheter i Norge har omsetning på offentlig salær, men for de flestes tilfelle kun i liten grad. Vi regner samtidig med at de fleste som har omsetning på offentlig salær, enten må regnes som små og mellomstore allmennadvokatvirksomheter og/eller er virksomheter med kun én advokat (8 av 10 virksomheter er i disse segmentene). Det betyr at det er en viss tendens til en overrepresentasjon i mindre virksomheter. Geografisk er det relativt sett en viss overrepresentasjon av denne typen virksomheter i Eidsivating, Frostating og Hålogaland lagdømmer, mens det er en underrepresentasjon i Borgarting.

1.5. Representativitet og metode

Det er i prinsippet vanskelig å si noe umiddelbart om representativiteten til de som har svart i henholdsvis salær- og bistandsadvokatundersøkelsen da vi ikke har noen objektive kriterier å sjekke denne gruppen mot. Da temaet må forutsettes å være av stor viktighet for de det gjelder, kan man gå ut fra at særlig de advokatene som i høy grad honoreres av rettshjelpssats har svart på undersøkelsen. Dette bekreftes ved at snittet for andelen den offentlige rettshjelpssatsen utgjør av totalomsetningen er på hele 46 % for dem som har svart. Det i seg selv er en indikasjon på representativitetens styrke.

Det andre utvalget kan sammenlignes med tilsvarende utvalg hentet fra Bransjeundersøkelsen fra 2017/2018, hvor vi har data for de firmaene som oppga at de omsatte rettshjelpssats i 2017 (dvs. at omsetningen knyttet til rettshjelpssats > 1 %). Vektete beregninger fra bransjeundersøkelsen i 2017/2018, tilsier at rettshjelpssats utgjør ca. 10 % av totalomsetningen i bransjen, dvs. rundt 1.6 milliarder per år (se kapittel 2.1.2). Det ser ut til å stemme med det faktiske volumet, noe som gir oss holdepunkter for at det er korrekt å bruke dette utvalget som sammenligningsgrunnlag. Når vi så sammenligner disse to utvalgene på bl.a. fordeling av omsetning på ulike oppdragstyper, andelen firmaer vs. enkeltpersonforetak og spredningen av antall virksomheter per fylke, ser vi at disse korresponderer i overraskende stor grad. Det i seg selv tilsier at de som har svart i det andre utvalget faktisk er representative for totalpopulasjonen.

Lønnsundersøkelsen har høy svarprosent (43 %) og tabellene viser gjennomsnittet av faktiske tall. For å unngå at unormale avvik påvirker utregningen i utilbørlig grad, har vi fjernet høyeste verdi i celler hvor denne er fire ganger høyere enn nest høyeste verdi i samme celle. Når vi i lønnsundersøkelsen beregner inflasjonsjusterte lønnstall, har vi hele tiden forutsatt en flat inflasjonsrate på 3 % pr. år. Selv om den kan ha variert noe fra år til år, har i hvert fall SSBs konsumprisindeks lagt på dette nivået de seneste årene. Vi har tatt utgangspunkt i tallgrunnlaget for 2017 og inflasjonsjustert bakover med 3 % pr. år, slik at tallene kontinuerlig oppgis i 2017-kroner. Datagrunnlaget her er tall for lønnsundersøkelsene

fra 2012 og fram til 2018. Antall respondenter har gjennomgående vært rundt 45 % av antall advokater i målgruppen. Lønnsundersøkelsene har hele tiden blitt gjennomført i samarbeid med analyseinstituttet Kantar TNS (tidligere TNS Gallup).

1.6. Beregningsmetoder i dette notatet

I det omfang vi i dette notatet beregner årslønn basert på timeantall benyttes følgende regnemetode: 7.5 timers arbeidsdag, 365 dager, 25 feriedager, 104 helgedager, 10 andre røde dager. $7.5 \times (365 - 25 - 104 - 10) = 1695$ arbeidstimer per kalenderår. Regnemetoden gjør beregningene sammenlignbare med andre yrkesgrupper som jobber innenfor en tariffestet arbeidstid på 37,5 arbeidstimer i uken. Det må imidlertid bemerkes at advokater som fungerer som enkeltpersonforetak kan jobbe både mer eller mindre enn dette, men for sammenligningens skyld fremstår beregningen over som tilstrekkelig.

Angående pensjonsoppsparing tar vi utgangspunkt i at de fleste advokater som tar fri rettshjelpssaker fungerer som enkeltpersonvirksomheter³ og beregner pensjonskostnader med dette utgangspunktet, da 54 prosent av virksomhetene i bransjen er organisert som enkeltpersonforetak. En del foretak med kun én advokat velger imidlertid å organisere seg som et ansvarlig selskap eller et aksjeselskap. Til sammen utgjør andelen av advokater som opererer som et enkeltpersonforetak rundt 3500 advokater på landsbasis⁴.

I notatet vil vi forsøke å skille mellom forventninger knyttet til driftskostnader (vi betegner dette **kostnadskomponenten**) og lønnsutviklingen (vi betegner denne **lønnskomponenten**). På bakgrunn av fjorårets drøftinger, forstår vi at departementet er innstilt på en slik fordeling. Dette synes også å være grunnlaget for avtalen fra 1999, i og med at inntektsutviklingen og kostnadsutviklingen er skissert som separate punkter i avtalen. Den praktiske fordelingen kommer vi tilbake til i dette notatet.

I 2015 ble det innført nøytral merverdiavgift. Dette gir en utfordring når en skal se på utviklingstrekk på de ulike statlige utgiftspostene. Det er for Advokatforeningen vanskelig å beregne konsekvensene av denne endringen og dermed korrigere tilsvarende når vi analyserer utviklingstrekkene. Dersom dette er nødvendig, legger vi til grunn at departementet har modeller for selv å foreta slike korreksjoner i etterkant.

Tallene for faktureringsgrad for advokater i advokatvirksomhetene hentes fra bransjeundersøkelsen fra 2018. Undersøkelsen viser en økende faktureringstendens for partner og eiere av enkeltpersonforetak, mens det er motsatt for ansatte advokater og advokatfullmektiger. Gjennomsnittet på tvers av kjønn og stillingskategori innenfor segmentet er en faktureringsgrad på litt over 75 prosent. I det omfang faktureringsgrad er relevant legges 75 prosent til grunn i beregningene, medmindre annet fremgår. Med 75 prosent faktureringsgrad som utgangspunkt vil det være 1271 fakturerbare timer i året.

Alle oppgitte faktureringspriser er eksklusiv merverdiavgift. Dette for å kunne sammenligne mer direkte med den offentlige rettshjelpssatsen.

³ Ikke å forveksle med organisasjonsformen enkeltpersonforetak. Denne definisjon inneholder ulike organisasjonsformer, men omfatter kun virksomheter der det bare er en advokat som jobber.

⁴ Advokatforeningens bransjeundersøkelse 2017/8

VEDLEGG 2: BEREGNING AV DEN ØKONOMISKE RAMMEN

For å kunne fastsette rettshjelpssatsen på et riktig og forsvarlig nivå, er det viktig å se på hva salæret dekker av utgifter og hvordan utviklingen har vært i advokatbransjen innen de områder som er omfattet av rettshjelpssatsen.

Det er på det rene at rettshjelpssatsen skal dekke driftskostnader for advokatvirksomheten, herunder også lønns- og personalekostnader for sekretærer og andre ansatte – *kostnadskomponenten*. Videre skal rettshjelpssatsen dekke lønnskostnader til den enkelte advokaten - *lønnskomponenten*. Disse to komponentene utgjør til sammen den økonomiske rammen som er rettshjelpssatsen. For å kunne fastsette et riktig tall beregnes komponentene uavhengig av hverandre og legges sammen etter et gitt forholdstall. Dette er samme modell som ble benyttet ved drøftingene om 2018 satsene, og ettersom departementet da ikke foreslo en annen tilnærming, ligger vi samme modell til grunn i årets konsultasjoner.

2.1. Forholdet mellom kostnadskomponenten og lønnskomponenten

I den følgende berregner vi forholdet mellom kostnadskomponenten og lønnskomponenten.

I forbindelse med Advokatforeningens bransjeundersøkelse henter vi inn regnskapstall for samtlige Advokatvirksomheter via regnskapsregisteret. Samtidig ber vi gjennom bransjeundersøkelsen virksomhetene om å fordele driftskostnadene på fire kategorier: lønns- og personalkostnader, kostnader for kontorlokaler samt driftskostnader, IKT-kostnader og andre kostnader.

Omsetningen knyttet til rettshjelpssats utgjør en svært ulik prosentandel av totalomsetningen for de forskjellige virksomhetene. For noen ganske få virksomheter utgjør rettshjelpssats omtrent hele omsetningen, for andre firmaer vil andelen ligge på under 10 %. Dette påvirker hvor stor andel lønnskostnadene og/eller utbytte utgjør av virksomhetens totale omsetning. For virksomheter hvor den prosentvise andelen av omsetningen i stor grad er knyttet til utløsning av rettshjelpssats, vil denne andelen være lavere fordi lønningene totalt sett vil være lavere og vice versa.

For å kunne vise mest mulig korrekt fordeling av lønns- og kostnadskomponentene har vi sett på fordelingen av driftskostnader og lønnskostnader fra virksomhetenes regnskaper. Her har utgangspunktet vært de 191 firmaene/enkeltpersonforetakene som i bransjeundersøkelsen har svart på spørsmålet om omsetningsfordeling på hhv. rettshjelpssalær og næringsliv og/eller privatkunder. Med utgangspunkt i nominelle snitt fra regnskapene som ses herunder, har vi beregnet andelen av inntekten som går til å betjene driftskostnadene.

Gjennomsnitt av regnskapstall for utvalg i kroner tusen				
Andel offentlig salær	Antall	Driftsinntekter	Driftskostnader eks. lønn	Lønnskostnader
Rundt 10 pct (5-14 %)	54	24 700	5 767	18 576,5
Rundt 20 pct (15-24%)	43	3 144	902	1 985,2
Rundt 30 pct (25-34%)	16	1 583	422	887,3
Rundt 40 pct (35-44%)	15	1 970	529	1 524,8
Rundt 50 pct (45-54%)	21	8 316	1 763	3 752,5
Rundt 60 pct (55-64%)	14	1 697	585	869,4
Rundt 70 pct (65-74%)	6	4 817	1 501	2 485,6
Rundt 80 pct (75-84%)	7	1 867	579	701,2
Rundt 90 til 100 pct (85-100%)	15	3 531	897	1 773,8
TOTAL	191	9 716	2 333	6 642,0

Omregnes til prosentsatser ser tabellen slik ut:

Gjennomsnitt av regnskapstall for utvalg i prosent			
Andel offentlig salær	Antall	Driftskostnader eks. lønn i pct av driftsinntekter	Lønnskostnad i pct Driftsinntekter
Rundt 10 pct (5-14 %)	54	29,2	46,9
Rundt 20 pct (15-24%)	43	32,9	46,9
Rundt 30 pct (25-34%)	16	36,7	45,1
Rundt 40 pct (35-44%)	15	29,1	56,9
Rundt 50 pct (45-54%)	21	35,3	41,4
Rundt 60 pct (55-64%)	14	39,2	48,8
Rundt 70 pct (65-74%)	6	35,8	52,7
Rundt 80 pct (75-84%)	7	38,2	51,9
Rundt 90 til 100 pct (85-100%)	15	26,8	45,3
TOTAL / gjennomsnitt	191	29,7	46,2

Ved beregning av et vektet gjennomsnitt for alle de 191 virksomhetene går om lag 30 prosent av omsetningen til å dekke driftskostnader. Driftskostnadsbegrepet inneholder ikke utgifter til pensjon, arbeidsgiveravgift eller andre sosiale kostnader knyttet til det å ha ansatte⁵ i bedriften. Settes dette i relasjon til resultatene fra Salærsundersøkelsen fra 2017 der vi ba virksomhetene angi hvor stor andel av omsetningen som går til IKT og annet administrativt, lokaler, personalekostnader og lønnskostnader (inkludert utbytte) stemmer dette relativt godt overens med tallene fra regnskapsregisteret. Fordelingen fra Salærsundersøkelsen ses herunder:

Andel rettshjelpssats	Lønns-kostnader[1]	Personal-kostnader[2]	IKT og annet adm.	Lokaler
Liten andel - mindre enn 10%	60,5	11,1	13,6	14,9
Lav middels andel - mellom 10-20%	54,9	10,7	17,1	17,3
Høy middels andel - mellom 20-50%	52,9	10,9	17,1	19,4
Høy andel - mer enn 50%	49,1	12,4	16,4	22,2
Total	54,5	11,2	16,0	18,3
Total vektet[3]	51,4	11,7	16,5	20,4

⁵ Dette er en endring fra fjorårets oppsett.

I gjennomsnitt viser Salærsundersøkelsen at 36,9 prosent går til å dekke driftskostnader der regnskapsanalysen gir et gjennomsnitt på 29,7 prosent.

Det er naturlig å anta at regnskapsanalysen tar med virksomheter som har valgt på ikke svare på Salærsundersøkelsen og at dette, samt de matematiske konsekvenser av å konsolidere så store datamengder ned til gjennomsnittstall vil forklare differensen på 7,2 prosent. Videre er ikke tallene i regnskapsanalysen korrigert for at deler av resultatet i noen virksomheter overføres til egenkapital eller nyttes til andre investeringer i virksomheten, men i og med at tallene er forholdsvis nært hverandre, gir det et godt bilde av omfanget av omsetningen som går til å dekke driftskostnader.

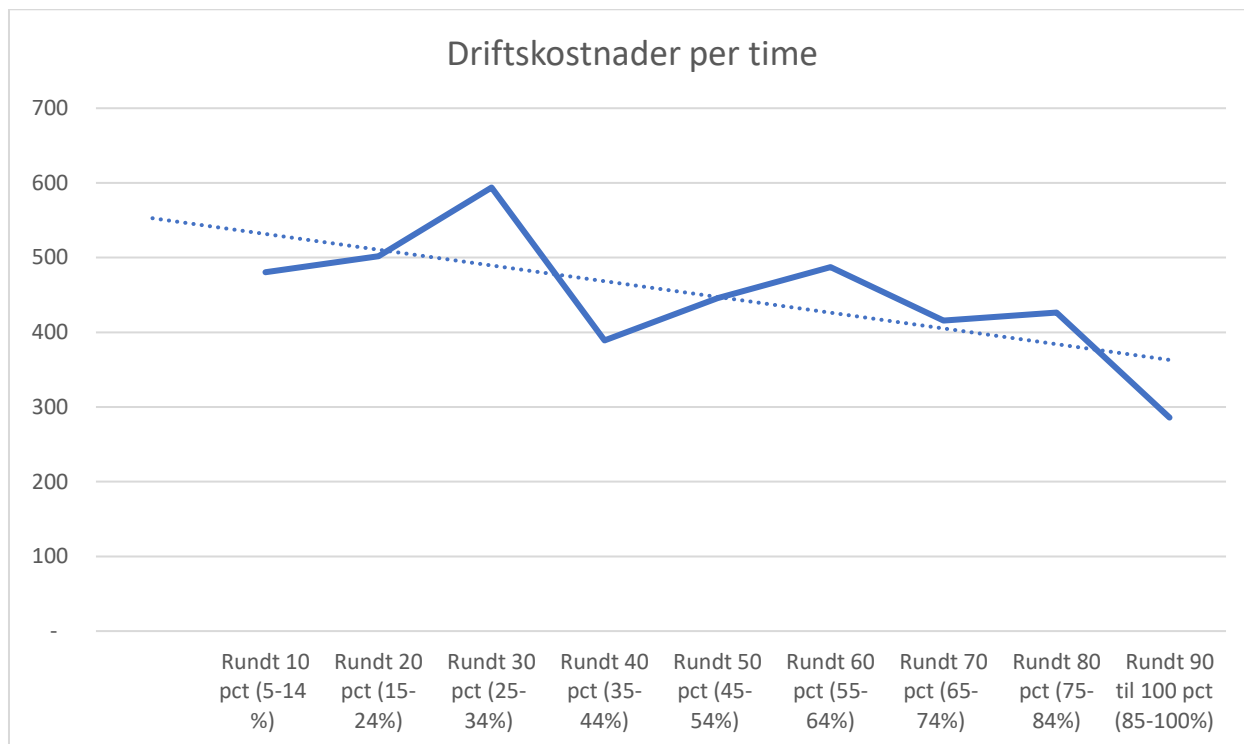
2.2. Korrigering for salærforskjeller

Når vi skal beregne forholdet mellom lønns- og kostnadskomponenten må vi primært forholde oss til inntektene som er knyttet til offentlig salær. Regnskapsanalysen baserer seg imidlertid på hele bedriftens omsetning. Utfordringen er å klarlegge hvor mye at det offentlige salæret som går til å dekke driftskostnader. Dersom en advokatvirksomhet fakturerer 1/3 mer til en privat klient enn rettshjelpssatsen, er det naturlig at regnestykket korrigerer for dette

Virksomhetene fra regnskapsanalysen fakturerer imidlertid sine klienter ulikt. Private klienter faktureres i snitt 1532 kroner timen mot 1020 kroner på rettshjelpssats i 2017. Korrigerer vi for dette forholdet og utvider regnskapsanalysen med timeprisene som respondentene har meldt inn via bransjeanalysen, kan vi beregnet en gjennomsnittlig driftskostnad per advokattime. Her benytter vi oss av 1271 timer per regnskapsår.

Andel offentlig salær	Antall timer, offentlig salær	Antall timer, privat	Totalt antall timer	Driftskostnader uten lønn per advokat	Driftskostnader per time
Rundt 10 pct (5-14 %)	127	1 144	1 271	610 996	481
Rundt 20 pct (15-24%)	254	1 017	1 271	637 984	502
Rundt 30 pct (25-34%)	381	890	1 271	754 906	594
Rundt 40 pct (35-44%)	509	763	1 271	494 666	389
Rundt 50 pct (45-54%)	636	636	1 271	566 746	446
Rundt 60 pct (55-64%)	763	509	1 271	619 361	487
Rundt 70 pct (65-74%)	890	381	1 271	528 232	416
Rundt 80 pct (75-84%)	1 017	254	1 271	541 861	426
Rundt 90 til 100 pct (85-100%)	1 144	127	1 271	363 364	286
TOTAL gjennomsnitt	636	636	1 271	568 680	447

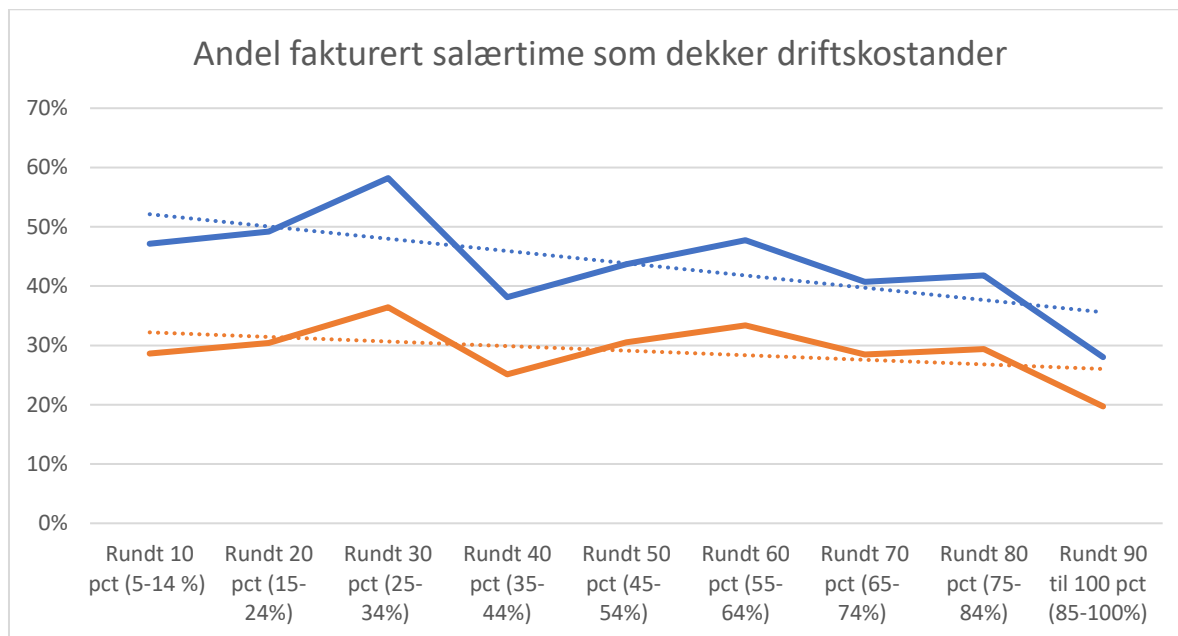
Tabellen over viser et interessant forhold, nemlig at jo større andel av saker en virksomhet har på rettshjelpssats, jo lavere driftskostnader har virksomheten. Grafisk kan dette illustreres slik:

Hvis vi legger til grunn at alle inntekter / fakturerte timer i likt omfang går til å dekke driftskostnadene, er det tydelig at en større prosentvis andel av inntektene på en time på rettshjelpssats går til å dekke driftskostnadene. Med utgangspunkt i samme segmentering som tidligere kan vi beregne oss frem til følgende:

Andel offentlig salær	Antall	Andel av en fakturert offentlig salærtime som går til å betjene driftskostnader	Andel av en fakturert privattime som går til å betjene driftskostnader
Rundt 10 pct (5-14 %)	54	47 %	29 %
Rundt 20 pct (15-24%)	43	49 %	30 %
Rundt 30 pct (25-34%)	16	58 %	36 %
Rundt 40 pct (35-44%)	15	38 %	25 %
Rundt 50 pct (45-54%)	21	44 %	31 %
Rundt 60 pct (55-64%)	14	48 %	33 %
Rundt 70 pct (65-74%)	6	41 %	28 %
Rundt 80 pct (75-84%)	7	42 %	29 %
Rundt 90 til 100 pct (85-100%)	15	28 %	20 %
TOTAL - gjennomsnitt	191	46 %	29 %

Forholdet mellom hvor stor andel av driftskostnadene som dekkes av fakturerte timer på henholdsvis rettshjelpssats og til andre klienter er illustrert grafisk herunder. Her vises forskjellen i lønnsomheten mellom private klienter og saker på rettshjelpssats – og dermed andelen av fakturerte timer som går til å dekke driftskostnader.

I motsetning til fjorårets drøftingsgrunnlag er ikke sosiale kostnader regnet inn i driftskostnadene, men heller satt som en del av lønnskomponenten. Dette er gjort med utgangspunkt i at vi i fjor regulerte disse elementene med samme sats som selve lønnskomponenten, nemlig 2,4 prosent (som var resultatet av KS sitt lønnsoppgjør fra 2016). I fjor argumenterte vi likeledes for at det var nærliggende å heller innarbeide disse utgiftene i lønnskomponenten. Da vi i år benytter regnskapsanalyse som grunnlag er dette en relativ enkel øvelse – og det vil derfor være grunnlaget i år.

VEDLEGG 3: BEREGNING AV LØNNSKOMPONENTEN

3.1. Lønnskompenten

For å kunne utarbeide et forslag til nivå på lønnskompenten kan det være viktig å se på flere elementer. I det følgende går vi gjennom utviklingen i gjennomsnittslønnen i samfunnet og bransjens egne forventninger.

3.2. Bransjens forventninger

I forbindelse med salærundersøkelsen fra 2017 spurte vi de advokatene som mottar offentlig salær om hva de mener ville være et passende nivå for det offentlige salæret. Svarene viser en signifikant sammenheng med den prisen som advokaten utfakturerer til private klienter, dvs. jo høyere utfakturert timepris, desto høyere mener de nivået bør være på det offentlige salæret. Likevel viser svarene at det er en klar enighet blant advokatene om at den offentlige rettshjelpssatsen bør ligge under den timesprisen som advokatene fakturerer private klienter.

	Timepris til private klienter / privat personer (snitt)	Hva de mener er riktig nivå på rettshjelpssatsen
Firma (N: 21)	kr 1 929,00	kr 1 460,00
Enkeltpersonforetak (N:162)	kr 1 612,00	kr 1 365,00
Enkeltadvokater (N:254)	kr 1 794,00	kr 1 388,00
Svart via åpen lenke (N:42)	kr 1 627,00	kr 1 358,00
Gjennomsnitt	kr 1 724,00	kr 1 380,00

Gjennomsnittlig timepris for private klienter er å betrakte som markedspris for advokattjenester og vi legger det til grunn i dette notatet. Prisen er imidlertid ikke korrigert til 2018-nivå.

Tabellen over viser at advokatene har forståelse for at det offentlige salæret ikke skal være på samme nivå som det de fakturerer private klienter, og viser dermed at de har en måteholden tilnærming til fastsettelse av salæret.

Det er i denne sammenheng verdt å notere seg at dersom utviklingen av rettshjelpssatsen hadde fulgt lønnsutviklingen siden 1999 da avtalen om drøftinger av rettshjelpssatsen ble inngått, ville rettshjelpssatsen i dag vært høyere enn 1300 kroner.

Advokatforeningen mener at dette gapet blir vanskelig å se bort fra, og at det bør adresseres.

3.3. Lønnsutviklingen

Det er for tidlig å si noe sikkert om inntektsutviklingen for sammenlignbare grupper i 2018 og 2019. Finansdepartementet har i statsbudsjettet for 2019 anslått årslønnsveksten i samfunnet som helhet til 2,8 prosent. Med en anslått vekst i konsumprisene på 2,5 prosent, gir det en forventet reallønnsvekst på 0,3 prosent.

Den konkurranseutsatte industrien endte sine forhandlinger for industriarbeidere med en lønnsøkning på 2,8 % for 2018. Funksjonærene i industrien forhandler sin lønn lokalt og har tradisjonelt havnet noe over det sentrale nivået. Advokatforeningen vil poengtere at resultatet i frontfaget ikke er ment å være

en fasit for lønnsveksten i samfunnet, men er som fastslått i Holden III-utvalget å betrakte som en norm der nødvendige tilpasninger og avvik fra lønnsveksttallet skal være mulige å gjennomføre.

Forhandlingene om rettshjelpssatsen er ikke et lønnsoppgjør, i og med at salæret består av driftskostnader og lønnskostnader, to enheter som til dels kan utvikle seg uavhengig av hverandre. De siste årene har forhandlingene om rettshjelpssatsen gitt et helhetlig resultat som har vært merkbart lavere enn lønnstilleggene gitt i de sentrale oppgjørene. Der skyldes at rettshjelpssatsen ikke kan sammenlignes med lønn, hvilket som tidligere nevnt er årsaken til at Advokatforeningen foreslår å dekomponere begrepet og se på lønnskomponenten som et eget element. I en slik dekomponering blir det relevant å sammenligne lønnskomponenten med lønnsutviklingen.

Næringsdrivende advokater har ikke samme sosiale sikkerhetsnett eller pensjonsordning som ansatte jurister eller advokater. Dette må det også tas høyde for i reguleringen av lønnskomponenten.

For å gi et historisk perspektiv sammenligner tabellen under lønnsutviklingen for statsansatte med utviklingen i rettshjelpssatsen.

År	Økningen i rettshjelpssats i prosent fra foregående år	Lønnsutviklingen statsansatte	Differensen
2008	2,48 %	6,70 %	-4,22 %
2009	3,03 %	4,40 %	-1,37 %
2010	2,35 %	4,50 %	-2,15 %
2011	2,30 %	4,20 %	-1,90 %
2012	1,69 %	4,10 %	-2,41 %
2013	2,21 %	3,50 %	-1,29 %
2014	2,16 %	3,40 %	-1,24 %
2015	2,12 %	2,80 %	-0,68 %
2016	0,52 %	2,40 %	-1,88 %
2017	2,58 %	2,30 %	0,28 %
2018	2,51 %	2,50 %	0,01 %
2019	1,96 %	-	

I Advokatforeningens salærundersøkelse fra 2017 fremkommer det at 47 % av de advokater som primært jobber med saker som er på rettshjelpssats, ønsker seg et mindre antall av denne typen saker. Størrelsen på salæret er den oftest oppgitte grunnen for å ønske seg bort fra disse sakstypene. Vi har ikke noen historiske tall på advokaters preferanser hva gjelder sakstyper, og kan vanskelig si noe om utviklingen over tid. Med en reallønnsnedgang over lengre tid er det likevel naturlig å anta en sammenheng mellom sakspreferanse og økonomi.

Det finnes en rekke arbeidstakere som det kan være relevant å sammenligne seg med når man skal vurdere lønnskomponenten, primært fordi det rekrutteres fra samme personkrets og utdannelsesnivå.

Lønnskomponenten for advokater som mottar offentlig salær kan sammenlignes med den som gjelder for dommere. Lønnsutviklingen for dommere fra 2015 til 2018 har ligget omtrent på samme nivå som lønnsutviklingen i Norge generelt. Se tabellen under:

Nivået på dommerlønnen for 2018/2019 er ikke avklart innen dette notatet ferdigstilles, en herunder ses utviklingen i dommerlønninger:

Utvikling i dommerlønninger i kroner tusen

Dommer	2015/2016		2016/2017		2017/2018
T0 - Tingrettsdommer	kr	1 061	kr	1 091	kr 1 117
L0 – Lagdommer	kr	1 114	kr	1 145	kr 1 173
Vekst siden foregående år					
					2,83 %
					2,78 %
					2,38 %
					2,45 %

Advokatforeningen er av den oppfatning av utviklingen i dommerlønninger vil fungere som en god referanse for utviklingen i lønnskomponenten.

3.1.1 Pensjon og sosiale rettigheter

MENON Economics har utarbeidet en rapport for Akademikerne som gjennomgår rettigheter for arbeidstakere og næringsdrivende i lys av økonomisk teori om risiko.⁶ Rapporten tar utgangspunkt i antakelsen om at de fleste personer er risikoaverse i form av at de foretrekker en fast inntekt med sikkerhet, fremfor en usikker inntekt som i snitt er omtrent like høy. Tar man høyde for risiko, framholder rapporten at det å være arbeidstaker framstår som det økonomisk klart beste alternativet, sammenlignet med å være selvstendig næringsdrivende. Det er grunn til å tro at dette også vil gjelde advokater som har lignende økonomiske vilkår som ansatte.

Å være ansatt som advokat gir et godt sosialt sikkerhetsnett ved sykdom og pensjonsordninger. Næringsdrivende advokater omfattes ikke av det samme sosiale sikkerhetsnettet eller de pensjonsordningene som ansatte advokater eller jurister har tilgang til. Dette betyr at næringsdrivende må sikre seg selv gjennom egne forsikringsordninger. For å oppnå tilsvarende sikkerhet som ansatte advokater må selvstendige advokaten ha en inntekt som tar høyde for slike ekstrakostnader. I et bundet prissystem som rettsbistandssatsen, må slike faktorer ivaretas.

Pensjon og andre rettigheter ved ansettelsesforhold i offentlig sektor utgjør en betydelig verdi. For offentlig ansatte jurister innbetaler arbeidsgiver en årlig sum til pensjon. For dommere og statsansatte jurister dreier det seg om omtrent 12 % av inntekten. I tillegg trekkes arbeidstakeren 2 % i inntekt. For en ansatt tingrettsdommer, som har en lønn på kr 1 117 000 i året, vil arbeidsgivers andel utgjøre ca. kr 134 000 i året til pensjon alene. For en advokat i statsforvaltningen med en gjennomsnittslønn på kr 865 518⁷ i året vil pensjonskostnadene som håndteres av arbeidsgiver til sammenligning beregne seg til ca. kr 104 000. Det vesentlige her er imidlertid å anskueliggjøre at pensjonskostnadene er direkte knyttet til lønnskomponenten og Advokatforeningen har derfor tatt utgangspunkt i dette.

Videre har næringsdrivende advokater med enkeltpersonforetak eller annen organisasjonsform med bare en ansatt langt dårligere vilkår og ordninger enn de som gjelder for ansatte advokater. Næringsdrivende advokater med enkeltpersonforetak har fortsatt maksimalsatser på samme nivå som ved innføring av obligatorisk tjenstepensjon i 2006. Maksimal innbetaling av premie med skattemessig fradrag er 6 % av inntekt opp til kr 12G⁸, altså en maksimal sparing på om lag kr 67.400 innenfor regelverket som gir skattefradrag. I praksis vil en slik ordning omfatte det store flertallet av advokater.

⁶ http://akademikerne.no/no/akademikerne_mener/rapporter/Organisering+av+arbeidsliv.b7C_wRfWW6.ips

⁷ https://www.advokatforeningen.no/PageFiles/17730/L%C3%B8nnstatistikk_2017_1502_B.pdf Tabell 17

⁸ <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2000-11-24-81?searchResultContext=1149&rowNumber=1&totalHits=387>

Næringsdrivende advokater har ikke inntekt hvis de er borte fra jobb grunnet syke barn eller egen sykdom utover 60 % av 6G i sykepenger fra folketrygden. I praksis utgjør det et betydelig nettotap som må kompenseres for gjennom en privat sykefraværsforsikring. En sykefraværsforsikring som gir avbruddsytelser tilsvarende ytelsen en ansatt advokat har krav på, koster fra 20-50 000 kroner i året avhengig av personens alder og dekningsgrad. Dette er en kostnad som ofte er knyttet direkte til lønnsatsen – eller forventet uttak fra virksomheten, og bør derfor innregnes som en del av lønnskomponenten.

3.4. Konklusjon lønnskomponenten

Med utgangspunkt i den samlede lønnsutvikling i befolkningen og i staten spesielt legger legger Advokatforeningen til grunn at lønnskomponenten bør justeres med tilsvarende prosentsats, nemlig 2,8 %.

Advokatforeningen legger lønnsutviklingen til grunn for lønnskomponenten i salæret og foreslår en økning av denne på 2,8 %.
--

VEDLEGG 4: SAKSKOSTNADER – FRA PRIVAT PART TIL STATEN

Her er en oversikt over saker vi har funnet dere den private part har, eller kunne hatt fri rettshjelp, der det synliggjøres hva det offentlige er villig til å betale sin advokat.

År	Saksnummer	Statens eksterne advokat – salærsats krevd	Rettshjelpssats på gjeldende tidspunkt
2004	LB-2004-2068	Salærsats og timetall ikke oppgitt. Total: 3500,-	?
2012	LB-2012-42853	Sats og timeantall ikke oppgitt. Total: 24 661,-	825 kr
2013	TAHER-2013-145040	1350 kr (4,5 t = 6075)	945 kr
2013	LB-2013-99516	Se merknad	945 kr
2014	LB-2014-12118	1700kr x 8 t (total 17000, mulig rettsgebyr mm).	965 kr
2015	15-031290FØR-ALAG	1700 kr	970 kr
2016	LB-2016-112	Salærsats og timeantall ikke oppgitt. Total: 75 000,-	995 kr
2017	16-069468ASD-BORG/03	2500 kr	1020 kr
	16-118143FØR-BORG/01	1600 kr	
	17-003037FØR-FROS	1700 kr (75000)	

Merknader:

Rt-1995-613: Tvist om saksomkostninger og fri rettshjelps-loven. Kjennelse. Avgjørelse for tingrett- og lagmannsrett ikke publisert på lovdata.

LB-1997-2513: Saksøker ble innvilget fri sakførsel, jf. rhjl. § 17. Saksøker måtte ikke betale rettsgebyr og andre omkostninger for domstolene. Kun de 15 000,- til statens advokatutgifter. Dommen ble ikke påanket.

LB-2004-2068: Kjennelse. Ikke påanket. Tvist om saksomkostninger for Trygderetten. Salærsats og timeantall for lagmannsretten er ikke oppført. Ikke fri rettshjelp, men gjelder velferdsrettigheter.

TAHER-2013-145040: Fastsettelsessøksmål. Etter en lang prosess om ligning og gjeldsordning ønsket saksøker fastsettelsesdom for at Staten v. Skatt Øst er erstatningsansvarlig for grove feil begått mot ham. Saken gikk etter reglene om forenklet domstolsbehandling, jf. tvl. § 9-8 fordi det var klart at søksmålet ikke ville føre frem. Saksøker fikk avslag på fri sakførsel fordi erstatningskravet som lå til grunn for søksmålet var foreldet, og måtte betale omkostninger. Fordi det gjelder gjeldsordning, var han svakerestilt.

LB-2012-42853: Pasientskadesak. Staten vant fullt ut i begge instanser. Ikke fri rettshjelp- eller sakførsel, men tungtveiende grunner gjorde det rimelig at den private part kun betalte halvparten av statens omkostninger, 24 661 kr. Hun slapp i dette å betale for bruk av sakkyndig for lagmannsretten, som hun motsatte seg, jf. rhjl. § 2.

LB-2013-99516: Oppfriskning av utlendingsrettssak. Anke avvist av lagmannsretten. Anke også avvist av Høyesteretts ankeutvalg, HR-2013-1962-U. Det fremgår av lagmannsrettsdommen at den private part tapte for tingretten og måtte erstatte statens saksomkostninger med 7500,-. Tingrettskjennelsen ligger ikke på lovdata, men kan søkes innsyn i, TOSLO-2012-81652.

LB-2014-12118: Anke over saksomkostninger i trygderettssak ble forkastet av lagmannsretten. Staten vant saken for lagmannsretten, og staten ble tilkjent saksomkostninger fra A (saksøker).

LB-2015-112: Utlendingssak. Staten frifunnet. Staten ble tilkjent 75 000,- i sakskostnader for lagmannsretten. I tillegg ble staten tilkjent 75 000,- i sakskostnader for tingretten, TOSLO-2016-85353.